

Nr 145

Utlåtande i anledning av väckt motion om ersättning för skada genom tandbehandling.

(3:e avd.)

I en inom andra kammaren av herr *Ullsten* väckt motion (II: 526) har hemställts att riksdagen måtte som sin mening uttala att en förlängning av preskriptionstiden för all tandbehandling till fem år är önskvärd, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att frågan om skadeståndersättning för misslyckade tandbehandlingar utreds i syfte att underlätta för den enskilde att göra sin talan gällande samt att frågan om införande av obligatorisk ansvarsförsäkring för tandläkare därvid särskilt beaktas, samt att i avvaktan härpå särskilda medel beviljas under femte huvudtiteln för ersättning till de i motionen behandlade tandskadefallen.

Beträffande de skäl motionären anfört till stöd för sina yrkanden torde få hänvisas till motionen.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionen från *medicinalstyrelsen*. Därjämte har på utskottets begäran *Sveriges tandläkarförbund* yttrat sig i ärendet. Se *Bilaga* till detta utlåtande.

Utskottet. Frågan om preskriptionstidens längd såvitt angår påföljder för vissa förfaranden av tandläkare måste bedömas i ett vidare sammanhang. Som medicinalstyrelsen i sitt utlåtande anfört kan dock olägenheter följa av hittills tillämpad praxis i fråga om preskriptionsavbrott i disciplinärenden. Chefen för justitiedepartementet har efter Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat sakkunniga för utredning av frågan om ämbetsansvar och disciplinärt ansvar i offentlig tjänst. I den mån utredning av frågan om preskriptionsavbrott i disciplinärenden och vad därmed sammanhänger inte kan anses ingå i de sakkunnigas uppdrag bör den enligt utskottets mening ändå prövas av de sakkunniga.

Enligt utskottets mening är särskild utredning av frågan om skadestånd för misslyckade tandbehandlingar inte erforderlig. Utredningar i fråga om *Bihang till riksdagens protokoll 1966. 6 saml. Nr 145*

såväl allmän skadeståndsrätt som skadestånd i offentlig verksamhet är föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Utskottet finner med hänsyn till prövningen av skadeståndsrätten ej heller skäl nu föreligga för medelsanvisning till det av motionären föreslagna syftet.

Utskottet hemställer,

a) att riksdagen må i anledning av motionen II: 526 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i fråga om preskriptionsavbrott i disciplinärenden;

b) att motionen II: 526, till den del den ej berörts under a), icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 november 1966

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid förestående slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Näsström, Axel Andersson, Einar Persson, Birger Andersson, Ivar Johansson, Fritz Persson, Per Jacobsson, Svensson, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Harry Carlsson, Nils Theodor Larsson, Rönnberg, Åkerlund och Strandberg; samt

från a n d r a kammaren: herrar Bohman, Karlsson i Olofström, Blidfors, Almgren, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, fröken Elmén, herrar Turesson, Nihlfors, Lindholm, Johansson i Norrköping, Gustafsson i Kårby, fru Holmberg, herrar Nilsson i Tvärålund och Mundebo.

Yttranden över motionen II:526

Medicinalstyrelsen (10.10.1966)

Några uttryckliga bestämmelser om preskription av brott finns icke för disciplinstraffrättens del. Motsvarande bestämmelser från den allmänna straffrätten tillämpas därför analogt. Brottsbalkens preskriptionsbestämmelser återfinns i 35 kap. 1 § och innebär, att för sådana förseelser, om vilka regelmässigt är fråga i disciplinnämnden, preskriptionstiden blir 2 år, därest vederbörande icke är underkastad ämbetsansvar. Att förlänga denna tid endast för en viss grupp medborgare — tandläkarna — synes medicinalstyrelsen icke böra ifrågakomma. Preskriptionstidens längd bör bestämmas på grundval av allmänna överväganden och vara lika för alla.

Däremot vill medicinalstyrelsen fästa uppmärksamheten på en annan sida av preskriptionsfrågan, nämligen möjligheten att genom åtgärd av något slag avbryta preskriptionen i disciplinmål. Inom den allmänna straffrätten gäller, att preskription avbrytes genom att vederbörande erhåller del av åtal för brottet. Detta innebär, att preskriptionsavbrott sker genom att åklagaren funnit sannolika skäl föreligga för att brott begåtts. Därefter löper ny preskriptionstid om 2 år eller vid ämbetsbrott 5 år, vilken tid följaktligen står till förfogande för den fortsatta handläggningen och avdömandet av målet. Det är naturligt att motsvarande ordning iakttages inom disciplinstraffrätten (se t. ex. R.Å. 1946 ref. 47). Vid ärendets handläggning i disciplinnämnden finns dock normalt ingen tidpunkt som motsvarar delgivning av åtal. I praxis har därför någon möjlighet att avbryta preskription icke ansetts föreligga, varför varje ärende måste avgöras innan preskriptionstiden gått till ända. Detta utgör i vissa fall en olägenhet. Om anmälan i ett ärende inkommer först mot slutet av preskriptionstiden, kan det erbjuda mycket stora svårigheter att slutföra utredningen innan tidsgränsen överskridits. Inom medicinalstyrelsen har det vid flera tillfällen diskuterats huru man skulle kunna komma till rätta med denna olägenhet, som givetvis kan göra sig gällande oavsett om ämbetsansvar föreligger eller ej. Genom beslut den 16 juni 1966 har Kungl. Maj:t anbefallt särskilda sakkunniga att utreda frågan om ämbetsansvar och disciplinärt ansvar i offentlig tjänst. Det synes styrelsen lämpligt, att dessa sakkunniga prövar även frågan om avbrytande av preskription i disciplinmål.

Vad angår frågan om obligatorisk ansvarsförsäkring för tandläkare finner medicinalstyrelsen lämpligt, att tandläkare har sådan till skydd mot skadeanspråk. Då försäkring av detta slag förekommer i stor utsträckning bland läkare och tandläkare och kommit till stånd utan ingripande från samhällets sida, anser styrelsen att det icke är påkallat att tandläkare lagligen åläggas att teckna sådan.

I yttrande den 26 oktober 1959 över betänkandet med förslag till lag om skadestånd i offentlig verksamhet (SOU 1958: 43) — vartill folktandvården måste räknas — har medicinalstyrelsen ansett det kunna ifrågasättas, om

ej skadeståndsansvar bör åläggas vederbörande huvudman — dock begränsat till skador av allvarlig beskaffenhet — för skador, som åsamkats patient i samband med behandling å sjukhus oavsett om vållande ligger någon befattningshavare vid sjukhuset till last eller ej. I fråga om tandläkarvården bör beaktas, att det dock endast sällan är fråga om att tandläkare tillfogat patient skada av allvarlig beskaffenhet. När disciplinnämnden meddelat disciplinär bestraffning, har det nästan alltid varit fråga om att tandläkarens behandling varit otillfredsställande, det vill säga ej i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. Betänkandet är alltså beroende på prövning av Kungl. Maj:t.

För tandläkare, som icke äro anställda i allmän tjänst, kan någon skadeståndsskyldighet för det allmänna enligt medicinalstyrelsens mening icke gärna komma i fråga. Till belysande av olika aktuella situationer må följande anföras.

I de fall då anmälan ej medfört disciplinär åtgärd kan anmälan ha helt saknat fog eller kan — från anmälares synpunkt — visst fog för denna ha förelegat. Utredningen kan i sistnämnda fall ha visat, att vad anmälan avser ej kan medföra ansvar för tandläkaren.

Det kan till exempel röra sig om en efter tandbehandling inträffad komplikation som ej kan läggas tandläkaren till last, exempelvis blödning eller infektion. Vidare inträffar inte så sällan att patienten inte trivs med en insatt protes eller bro, trots att densamma från objektiv synpunkt är helt riktigt utförd. Erfarenhetsmässigt är det mycket svårt att å en person, som i många år burit protes, göra en ny. En sådan skiljer sig vanligen betydligt från den gamla och tolereras därför ofta inte av sin bärare. Det händer inte sällan i dylika fall att en vårdsökande går från tandläkare till tandläkare och får utfört ett antal nya proteser utan att någon blir till belåtenhet. Samtliga proteser kan dock vara utförda i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Det kan också konstateras att de flesta privata tandläkare ej lämna någon garanti för utfört arbete. En jacketkrona, en stifttand, en bro *kan* gå sönder efter ganska kort tid, utan att det kan påvisas att tandläkaren begått något fel. Om den behandlade kräver ny behandling utan kostnad, vägrar tandläkaren detta kanske som regel.

Åtskilliga anmälningar till disciplinnämnden representerar fall av de slag som här exemplifierats. Om det konstateras att tandläkaren ej gjort sig skyldig till fel eller försummelse, blir det ingen åtgärd från disciplinnämndens sida, och anmälares lär då svårligen kunna få ekonomisk gottgörelse. Det förefaller ej heller motiverat att i dylika fall anmälares skulle få ersättning för sina kostnader genom ett allmänt skadestånd och samhället sålunda i realiteten ikläda sig garanti för behandlingar utförda av privata tandläkare.

Beträffande det av motionären relaterade fallet fann medicinalstyrelsen i underdånigt yttrande icke skäl föreligga, som kunde motivera att bidrag av statsmedel utgick.

Sveriges Tandläkarförbund (19.9.66)

Motionären anför, att de befintliga möjligheterna att erhålla rättelse vid en misslyckad tandbehandling är otillfredsställande, och anser, att den för närvarande 2-åriga preskriptionstiden för disciplinär bestraffning bör för-

längas. Det patientfall, som motionären anser exemplifiera bristerna i nuvarande ordning, belyser emellertid ganska klart, att en sådan åtgärd knappast är ägnad att tillgodose motionärens huvudsyfte. Den medlem av vetenskapliga rådet, som bedömt behandlingen innan preskriptionstidens utgång, har icke funnit skäl att underkänna något av de båda broarbetena, alltså ej heller den del av behandlingen, som disciplinnämnden på grund av inträffad preskription ej tagit upp till avgörande. Sannolikt skulle nämnden därför ha friat tandläkaren även om preskriptionstiden icke hade inträtt. Den metallografiska undersökning, som senare nämns, tillkom efter att medicinalstyrelsen oavsett preskriptionen hade anmodat den tidigare expertens efterträdare i vetenskapliga rådet att undersöka patienten. Icke heller denna expert kunde finna vägande, objektiva skäl för att säga, att tandläkaren handlat mot vetenskap och beprövad erfarenhet. Preskriptionstiden synes sålunda icke ha utgjort hinder för medicinalstyrelsen att försöka hjälpa patienten till en saklig, välgrundad bedömning. Under hand har styrelsens tandvårdsbyrå upprepade gånger ordnat möjligheter för patienten att er-hålla tandvård till låg kostnad genom till folktandvården knutna specialister, men detta har patienten avböjt.

Däremot visar den mycket omfattande akten, att ärendet är synnerligen svårbedömt, och att dessa bedömningssvårigheter förelåg redan före preskriptionstidens utgång. Detta förhållande är ingalunda unikt. Resultatet av medicinska och odontologiska behandlingar påverkas ibland av individuella reaktioner — komplikationer — på ett sätt, som icke kan förutses. Detta kan spolia en i och för sig helt korrekt behandling. Ju längre tiden gått sedan behandlingen, desto svårare blir det att utreda, vad som verkligen hänt och vilka faktorer som kan ha medverkat. Förbundet anser därför icke, att en förlängning av preskriptionstiden skulle ge det av motionären åsyftade resultatet.

Däremot torde vissa fördelar kunna uppnås genom en översyn av disciplinnämndens arbetsformer. I skrivelse till kungl. socialdepartementet har förbundet närmare utvecklat dessa tankegångar. Förbundet hemställer att statsutskottet uttalar sin anslutning till de i skrivelsen framförda tankegångarna.

I princip kan ingen invändning resas mot att ansvarsförsäkring göres obligatorisk för tandläkare, eftersom förbundet anser att varje tandläkare bör ha en dylik. Förbundet håller emellertid för troligt att knappast någon tandläkare saknar sådan. Mot denna bakgrund torde ett lagfäst obligatorium vara överflödigt. Därtill må anmärkas, att analoga förhållanden föreligger, för andra grupper, sysselsatta med medicinsk verksamhet, främst läkare, varför det måste anses stötande om tandläkaren skulle särbehandlas.

Frågan om en liberalisering av ansvarighetsförsäkringens ersättningsregler hänger intimt samman med skadeståndsrättens utformning i svensk lag. De av motionären förordade utvidgningarna i ersättningsrätten torde förutsätta att ett s. k. »strikt ansvar» ålägges tandläkare. Denna form av ansvar har mycket begränsad tillämpning i Sverige. Applicerad på följderna av medicinsk eller odontologisk behandling — mellan vilka ingen principiell skillnad föreligger — kan den få svårbedömbara konsekvenser.

Om man utvidgar försäkringen att gälla utöver rena felbehandlingar, ställs tandläkaren ansvarig för omständigheter utanför hans kontroll, t. ex. senare tillkomna sjukdomstillstånd av fysisk eller psykisk natur, som kan ha påverkat den tidigare behandlingen. En vanlig anledning till att en be-

handling icke resulterar i ett förväntat gott långtidsresultat, kan vara patientens bristande förmåga — eller vilja — att följa givna ordinationer och att iakttaga nödvändiga försiktighetsmått. Såväl tandläkare som läkare tvingas ofta att företa behandlingar trots att resultatet på förhand bedöms osäkert, eftersom förutsättningarna kan vara ogynnsamma. Vid samtliga dessa typer av fall förekommer det, att patienten tror sig ha varit utsatt för en felbehandling.

Det torde vara ganska uppenbart att tandläkaren icke bör avkrävas ansvar för dylika fall. Motionären synes knappast heller ha åsyftat detta eftersom han säger, att försäkringen »bör utformas så att tandläkarna oftare förmå använda sig av den». Därmed torde det emellertid stå klart, att en ansvarighetsförsäkring icke är en lämplig form för utvidgning av ersättningsrätten.

En sådan förutsätter någon form av vållande från försäkringstagaren. Den typ av försäkring motionären föreslår skulle lätt ge intryck av att det existerar någon form av garanti på tandvård, vilket aldrig kan ges, lika litet som för annan medicinsk vård.

Däremot kan problemet i princip lösas genom ett särskilt anslag till en permanent fond från vilken medel skulle kunna utgå för att bekosta tandvård i vissa ömmande fall. Otvivelaktigt förekommer fall av tandbehandling, där ansvarsförsäkringen enligt sina grunder icke kan ersätta patientens kostnader, men där exempelvis en serie olyckliga omständigheter förorsakat, att patienten kommit i en mycket tråkig situation. Förbundet vill dock påpeka, att det av motionären använda begreppet »misslyckad tandbehandling» är mycket oprecist. Det kan i sig inrymma även en rad situationer, där patienten genom egna försummelser medverkat till skadans uppkomst. Detta skulle sannolikt kunna leda till att ett stort antal patienter kommer att söka ersättning från ett dylikt anslag. Det är en säkerligen mycket svår uppgift att konstruera gränser för vad som berättigar till ersättning, såvida man icke accepterar att kostnaderna stiger till betydande belopp. Det synes därför lämpligt att Sveriges Tandläkarförbund bereds tillfälle att medverka vid utformningen av reglerna, därest förslaget om en dylik fond kommer att förverkligas.

Sammanfattningsvis får förbundet sålunda anföra *att* en förlängning av preskriptionstiden inom disciplinstraffrätten icke torde tillgodose motionärens syften; *att* vägande skäl torde saknas för att göra ansvarsförsäkringen för tandläkare obligatorisk; *att* grunderna för denna försäkringstyp icke lämpligen bör utvidgas i av motionären antydd riktning, då den därigenom skulle komma att täcka skador för vilka tandläkaren icke är ansvarig, men *att* en särskild fond i princip kan tillskapas för att tillgodose motionärens syften, varvid dock Sveriges Tandläkarförbund bör beredas tillfälle att medverka vid utformningen av reglerna.

Förbundet hemställer vidare *att* statsutskottet måtte framhålla angelägenheten av att en översyn av disciplinnämndens verksamhet kommer till stånd.